Bursa Teknik Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Üretken Yapay Zekâ (ÜYZ) Kullanım Rehberi

Üretken yapay zekâ (ÜYZ), metin, kod, görüntü, veri gibi içerik türlerinde yeni içerik üretme becerisine sahip olarak tasarlanmış yapay zeka modelleridir.

ÜYZ kullanımında genel etik ilkeler:

- **Dürüstlük ve şeffaflık**: ÜYZ araçlarının tezdeki süreçlere ve çıktılara olan katkısının doğru, eksiksiz ve açık ifadesi bilimsel dürüstlüğün gereği olarak öğrenci tarafından beyan edilmesi gerekmektedir. Beyan formunun açık ve doğru olarak hazırlanması büyük öneme sahiptir. Ayrıca tezin gerçekleştirilmesinde kullanılan ÜYZ'nin kullanıldığı kısımda açıklanması gereklidir.
- **Sorumluluk**: Tezdeki tüm içeriğin sorumluluğu yazara aittir. Bu ilke, ÜYZ kullanımının doğru ve açık beyan edilmesi, metnin özgün olması, kullanılan araçların çıktılarının doğrulanmasını içerir. Böylelikle, sorumluluk ilkesi sayesinde ÜYZ kullanımı sonucu oluşabilecek yanlış, uydurma veya önyargılı bilgiler ile hatalı alıntıların önüne geçilmiş olur. Ayrıca fikri ve sınai mülkiyet hakları ile korunan verilerin kullanımı önlenmiş olur.
- **Özgünlük**: Tez içeriği tamamen özgün nitelikte olmalıdır. Öğrenciler, ÜYZ'den yararlanabilirler, ancak tezde özgün katkılar ön planda tutulmalıdır. ÜYZ araçlarının intihal riski ve fikri hak ihlallerine neden olabileceği bilinmeli ve tezin özgünlüğü korunmalıdır.
- **Adil davranma**: Bilimsel bilginin adil olması etik sorumluluk bilinci ile, ÜYZ kullanımının potansiyel algoritmik önyargılara neden olabileceği göz önünde bulundurulmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır.
- **Gizlilik, veri koruma ve güvenlik:** Tezde üretilen veriler ve bilgilerin korunması esastır. Yayınlanmamış araştırma verileri ile kişisel bilgilerin, ÜYZ araçlarında kullanımının bu gizliliği tehlikeye düşürebileceği bilinmeli; güvenilir ve gizlilik politikalarına uygun platformlar kullanılmalıdır.

ÜYZ hangi amaçlar için kullanılabilir?

- Öğrenme süreçlerini desteklemek amacıyla kullanılabilir.
- Literatür araştırması ve özet çıkarma için kullanılabilir. Ancak, ÜYZ tarafından oluşturulan bilgilerin ve kaynakların doğruluğu mutlaka kontrol edilmelidir. ÜYZ araçlarının yanlış ve uydurma bilgiler ve kaynaklar üretebileceği unutulmamalıdır.
- Taslak metin oluşturma için kullanılabilir. Ancak, ÜYZ tarafından üretilen bilginin yanlış, eksik, uydurma veya aşırma olabileceği unutulmamalıdır. Oluşturulan taslak metin üzerinden yazar, kendi özgün katkısını ortaya koymalı ve bilgiler ile kaynakları mutlaka doğrulamalıdır.
- Dilbilgisi kontrolü ve metin iyileştirmede kullanılarak tez dilinin daha akıcı ve anlaşılır olması sağlanabilir ve çeviri yaptırılabilir. Ancak, bu kullanımlar tezin özgünlüğünün korunması koşuluyla uygun bulunmaktadır.
- Anket sorularının hazırlanması, dilsel açıdan iyileştirilmesinde ÜYZ'den yararlanılabilir. Ancak, bu kullanımların araştırmanın özgünlüğünü ve bilimsel etik ilkelerini koruyacak şekilde sınırlandırılması gereklidir.
- Analiz sonuçlarının yorumlanması için kullanılabilir. Ancak, ÜYZ'nin hatalı, eksik, uydurma bilgi üretebileceği bilinmeli ve bilgiler mutlaka kontrol edilmeli ve doğrulanmalıdır.
- Kod kısımlarının oluşturulması, kodların hatalarının düzeltilmesi ve kodların işlevlerinin açıklanması gibi durumlarda kullanılabilir. Üretilen kodun doğruluğu ve güvenliği gibi konular yazar tarafından kontrol edilmelidir.
- Fikir geliştirmek, yeni hipotezlerin kurulması veya yöntemler gibi konularda yararlanılabilir. Ancak, üretilen bilgilerin yazarın bilimsel değerlendirme sürecinden geçirilmesi ve tezin özgünlüğünün korunması çok önemlidir.
- Görsel oluşturmak için kullanılabilir. Ancak, üretilen görsellerin hatalı veya telifi bulunan görseller olabileceği bilinmelidir. Üretilen görsellerin doğruluğu mutlaka kontrol edilmeli ve kullanılan ÜYZ aracı belirtilmelidir. Bilimsel veri içeren görsellerin ÜYZ ile oluşturulması uygun değildir.

ÜYZ hangi durumlarda riskler içerir ve hangi önlemler alınmalıdır?

- **Yanlış, uydurma, aşırma bilgi üretimi:** ÜYZ'nin yanlış, eksik, uydurma veriler ile kaynaklar üretebileceği bilinmelidir. Bu nedenle, ÜYZ tarafından sağlanan her türlü bilginin kontrol edilmesi ve doğrulanması gereklidir.
- **Özgünlüğün sağlanması:** ÜYZ'nin otomatik üretim kapasitesi nedeniyle içeriklerin birbirine benzemesi riski vardır; özgünlük bunu önlemeyi amaçlar. Bu nedenle, üretilen eserde ÜYZ'den destek alınsa bile ortaya çıkan içeriğin kişinin kendi fikirlerini, yorumlarını ve katkısını gerçek ve ayırt edilebilir biçimde yansıtması gerekmektedir. Tezin; bilgi verme, literatürü ortaya koyarak kavram geliştirme, analiz, yorum, tartışma ve sonuç bölümlerinin mutlaka öğrenci tarafından üretilmesi gereklidir.
- **Önyargılı bilgi üretimi:** ÜYZ tarafından üretilen bilgiler, önyargılar içerebilir. Bu durumun ortadan kaldırılması için metnin eleştirel gözle incelenmesi, olası önyargıların giderilmesi ve kontrol edilmesi gereklidir.
- **Veri gizliliği ve güvenliği ihlali:** ÜYZ araçlarına girilen bilgilerin ve verilerin, bu araçlar tarafından saklanabilir, kullanılabilir veya paylaşılabilir olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, yayınlanmamış araştırma verisi, fikri ile kişisel ve gizli veriler bu araçlarda kullanılmamalıdır.
- **Fikri ve sınai mülkiyet ihlali:** ÜYZ tarafından üretilen bilgi, fikri ve sınai mülkiyet haklarını ihlal edebilir. Bu açıdan üretilen içerik kontrol edilmelidir. ÜYZ araçlarının kullanım şartları dikkatle incelenmeli, veri mahremiyeti ve telif hakları bakımından sakıncalı hüküm içeren platformlar kullanılmamalıdır.
- **İntihal kontrolü**: ÜYZ tarafından üretilen bilgilerin intihal riskinden kaçınmak ve bu açıdan tez içeriğinin kontrolü için yapay zeka intihal programları ile kontrol edilmesi önerilmektedir. Ancak, ÜYZ algılama araçlarının güvenilir olmadığı ve kullanımlarının dikkatli yapılması gerektiği unutulmamalıdır.
- Bu kullanım rehberi doğrultusunda belirtilen hususlar, teknolojik gelişmeler ve kurumsal gereksinimler ile bağlantılı olarak güncellenebilecektir. Öğrenciler bu rehberi takip etmek ve uygulamak ile yükümlüdür.

ÜYZ beyanı hangi durumlarda olmalıdır?

Kategori	Beyan gereken durumlar	Beyan gerekmeyen durumlar
Dilbilgisi kontrolü ve metin düzeltme	• Makale bölümlerinin taslağını oluşturma veya düzenleme • İçerik çevirisi • İçerik özetleri	• Temel dilbilgisi veya yazım kontrolü • Basit dil sadeleştirme • Noktalama düzeltme • Bölüm başlıkları için adlandırma desteği • Yapay zekâ çıktısının önemsiz derecede küçük kısmının kullanımı (ör. tek bir kelime eklemek gibi)
Araştırma ve analiz	• Literatür taraması ve özeti • Araştırma veya hipotez oluşturma • Yapay zekâ tarafından oluşturulmuş kaynak kullanımı • Veri analizi ve yorumlama • Kod üretme veya düzenleme	• Kaynakça biçimlendirme • Veri tabanı aramaları
Görsel içerik üretme ve düzenleme	• Kavramsal illüstrasyonlar, diyagramlar ve grafikler	• Temel görsel veya grafik yeniden boyutlandırma • Kırpma veya kontrast/parlaklık ayarlamaları